DOI 10.47315/archives2020.324.153
УДК 930.253(477.63):35.078.8

Ніна Киструська

головна наукова співробітниця
Державний архів Дніпропетровської області
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5816-9082>

Інесса Чуб

головна спеціалістка,
відповідальна за режимно-секретну роботу,
Державний архів Дніпропетровської області
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7283-5379>

РОЗСЕКРЕЧУВАННЯ ДОКУМЕНТІВ У ДЕРЖАВНОМУ АРХІВІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація. **Мета публікації** – висвітлити роботу з розсекречування документів у Державному архіві Дніпропетровської області; розкрити склад і зміст розсекречених документів, зацентувати увагу на їх значному інформаційному потенціалі для вивчення історії регіону. **Методика дослідження** спирається на методи аналізу, деталізації та узагальнення. Застосовано також структурний метод. **Наукова новизна.** Документи, що були розсекречені у період з 1989 р. до 2009 р., увійшли до книги першої 2-го тому міжархівного довідника «Реєстр розсекречених архівних фондів України», підготовленого Державним комітетом архівів України та Українським науково-дослідним інститутом архівної справи та документознавства. За останні 10 років із метою розсекречування і зниження ступеня секретності документів у Держархіві Дніпропетровської області було переглянуто 1 921 справу з 27 фондів, що знаходилися на спеціальному зберіганні. Документи цих фондів описані та є доповненням до раніше виданого Реєстру. Введення їх до наукового обігу уможливить всебічне висвітлення економічного, технічного, наукового, духовного і культурного розвитку регіону. У **висновках** викладено основні проблеми, що гальмують процес розсекречування документів. Документи таємного фонду складають 0,1% від загальної кількості документів, що зберігаються у Держархіві Дніпропетровської області. Основною проблемою залишається удосконалення механізму розсекречування. Документи, щодо яких сплинув передбачений Законом України «Про державну таємницю» 30-річний строк давнини, повинні

© Н. Киструська, І. Чуб, 2020

бути розсекречені автоматично. Проте архіви змушені проводити формальну процедуру розсекречування, складати розгорнуті переліки документів, розшукувати державних експертів за напрямками діяльності. Все це ускладнює механізм зняття грифів і, як наслідок, призводить до гальмування всього процесу розсекречування.

Ключові слова: архів; архівні фонди; розсекречування.

Припинення існування СРСР на початку 1990-х років, демократичні перетворення в Україні певною мірою відбилися на розвитку архівної галузі. У цей період до Національного архівного фонду (НАФ) надійшов великий масив документів партійних архівів, доступ до яких з ідеологічних міркувань був обмежений. Наприкінці 1990 – початку 2000-х років на державне зберігання надійшли від Управління МВС по Дніпропетровській області документи несудових органів на осіб, висланих за межі України та кримінальні справи на репресованих і реабілітованих осіб від Управління Служби безпеки України по Дніпропетровській області. Однак, використання цих масивів документів було ускладнено тим, що до них мали доступ лише самі постраждалі або їхні прямі нащадки. Прийнятий у квітні 2015 р. Закон України «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 рр.»¹ відмінив обмеження щодо отримання інформації третіми особами, які й несуть відповідальність за розповсюдження інформації.

Першими в Держархіві Дніпропетровської області були розсекречені документи, що стосуються голодоморів 1932–1933, 1948 рр., окупаційного періоду та визвольного руху. Ці документи широко використовуються архівом під час створення документальних виставок, при підготовці радіо-, телепередач та викликають жвавий інтерес у науковців і краєзнавців.

На сьогодні тема розсекречування архівних документів залишається досить актуальною. Введення до наукового обігу нових джерел уможливить всебічне висвітлення економічного, технічного, наукового, духовного і культурного розвитку нашого регіону.

Документи архіву, що були розсекречені з 1989 р. до 2009 р., увійшли до книги першої 2-го тому «Реєстру розсекречених архівних фондів України»².

¹ Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 рр. : Закон України від 9 квіт. 2015 р. № 316-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/316-19#Text> (дата звернення: 09.06.2020).

² Реєстр розсекречених архівних фондів України: міжархів. довід. Т. 2: Розсекречені архівні фонди Державного архіву в Автономній Республіці Крим, державних архівів областей України, міст Києва і Севастополя. Кн. 1: Державний архів в АРК, Державний архів Вінницької області, Державний архів Во-

На виконання доручення Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2007 р. № 297 ДСК, наказу Держкомархіву України від 16 березня 2007 р. № 7/ДСК «Про організацію роботи щодо приведення грифів секретності матеріальних носіїв інформації колишнього СРСР у відповідність до вимог законодавства»³, згідно з Порядком організації та забезпечення режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, установах і організаціях, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2013 р. № 939⁴ та з метою розсекречення і зниження ступеню секретності документів було переглянуто такі фонди, що знаходилися на спеціальному зберіганні:

П-19 «Дніпропетровський обласний комітет Комуністичної партії України». 52 спр. за 1951–1990 рр. Розсекречений у 2015 р.

Інформації, листи обкому партії в ЦК ВКП(б), ЦК КП(б)У про недоліки в роботі Дніпродзержинського азотно-тукового заводу, заводу № 55, Дніпропетровського обласного управління МДБ. Інформації, довідки органів юстиції про недоліки в роботі обласних управлінь МДБ та МВС, підсумки оперативно-слідчої роботи управління охорони на Придніпровській залізниці. Стенограма оперативної наради апарату обласного управління МДБ із начальниками відділів і відділень охорони Сталінської залізниці з опрацювання закритого листа ЦК ВКП(б). Особливі папки до протоколів засідань бюро обкому партії і матеріали до них. Листування з ЦК Компартії України, міськкомами і райкомами партії, міністерствами, органами КДБ, підприємствами з питань роботи металургійної, гірничорудної промисловості. Листування з ЦК КПУ, міськкомами партії, міністерствами, органами КДБ, підприємствами з питань роботи машинобудівної та будівельної промисловості. Листування з ЦК КПРС, ЦК КПУ, обласним керівництвом МВС, КДБ і підприємствами з питань роботи органів внутрішніх справ, утримання ув'язнених, збереження державної таємниці, дотримання техніки безпеки. Листування з ЦК КПУ, Радою Міністрів СРСР, органами

линської області, Державний архів Дніпропетровської області, Державний архів Донецької області, Державний архів Житомирської області, Державний архів Закарпатської області, Державний архів Запорізької області, Державний архів Івано-Франківської області, Державний архів Київської області, Державний архів Кіровоградської області / Держкомархів України, УНДІАСД; упорядн.: С. Зворський, Н. Христова; редкол.: Г. Боряк (гол.) [та ін.]. Київ, 2009. 534, [1] с.

³ Про організацію роботи щодо приведення грифів секретності матеріальних носіїв секретної інформації у відповідність до вимог законодавства : наказ Державної архівної служби України від 11 лип. 2011 р. № 1/ДСК / Поточне діловодство Державного архіву Дніпропетровської області.

⁴ Порядок організації та забезпечення режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, установах і організаціях : постанова Кабінету Міністрів України від 18 груд. 2013 р., № 939 (зі змінами), ДСК / Там само.

КДБ, раднаргоспами, міськкомрами КПУ і підприємствами оборонної промисловості з питань будівництва оборонних заводів, порушення техніки безпеки, виконання виробничої програми, пригод на заводах. Листування з ЦК КПУ і підприємствами оборонної промисловості з питань будівництва та роботи оборонних підприємств. Листування з ЦК КПУ, органами КДБ, МВС, прокуратури та судами з питань роботи органів міліції, про зловживання і хабарництво, збереження державної таємниці, роботу добровільних дружин, підвищення ролі громадськості в боротьбі зі злочинністю, притягнення працездатного населення до суспільної праці. Листування з ЦК КПУ, раднаргоспами і підприємствами області з питань роботи оборонних підприємств.

П-2974 «Первинна партійна організація УКДБ по Дніпропетровській області». 58 спр. за 1962–1986 рр. Розсекречений у 2016 р.

Протоколи партійних зборів. Протоколи засідань партійного комітету.

Р-1860 «Обласна рада профспілок». 70 спр. за 1970–1990 рр. Розсекречений у 2017 р.

Зведені піврічні статистичні звіти і відомості про кількість профорганізацій, профспілкове членство і профспілкову роботу (1970–1975); доповідні записки відділів охорони праці та технічних інспекцій профспілкових органів про стан виробничого травматизму зі смертельними і важкими наслідками; інформації облпрофради та обкомів профспілок, що подаються в партійні та органи вищого рівня з питань профспілкової роботи; постанови обласної ради профспілок; відомості з основних показників виконання профспілкового бюджету. Доповідна записка, інформації облпрофради та обкомів профспілок, що подаються в партійні органи з питань профспілкової роботи. Доповідна записка, інформації облпрофради, обкомів профспілок та організацій, підпорядкованих обласній Раді профспілок, що подаються до профорганів вищого рівня з основних питань профроботи. Постанови президії і секретаріату ВЦРПС і Укрпрофради, що містять вказівки і відомості про діяльність профорганів області; зведення розрахункових відомостей і відомості про виконання бюджету страхування і страхувальників, підпорядкованих облпрофradі; документи з організації виконання, хід та результати виконання профспілками області постанов обкому Компартії України; документи щодо перевірки виконання, хід та результати виконання профспілками області постанов профспілкових органів вищого рівня і облпрофради. Звіти про роботу технічних інспекцій профорганізацій оборонної промисловості. Річний звіт про роботу технічної інспекції праці облпрофради; доповідні записки відділу охорони праці облпрофради, стан виробничого травматизму зі смертельними наслідками в народному господарстві області; основні показники виконання профбюджету і плану надходження членських внесків.

Р-2307 «Дніпропетровський ордена Трудового Червоного Прапора державний університет ім. 300-річчя возз'єднання України з Росією Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти СРСР». 185 спр. за 1944–1992 рр. Розсекречено у 2011 р.

Документи з організації військового навчання. Накази про виробництво мідної фольги, преміювання співробітників ДДУ, створення комісії для службового розслідування, розроблення мобілізаційного плану. Накази про роботу за комплексом Д-19 УТТХ, проведення наукових засідань, порядок оперативного розгляду, аналізу інформації та подання в міжвідомчу групу оповіщення в разі ядерної аварії або радіаційної аварійної ситуації. Накази про зміни у складі технічної комісії, відновлення навчального процесу фізико-технічного факультету в корпусі № 6; виконання плану науково-дослідної роботи. Накази про план фундаментальних і прикладних пошукових досліджень в інтересах оборони країни. Накази про склад мандатної комісії; наукове керівництво галузевою науково-дослідною лабораторією голографії; впорядкування роботи з документами і справами, що містять відомості обмеженого доступу. Накази про преміювання співробітників ДДУ; комплексну програмну розробку і постачання технічних засобів. Накази про порядок залучення співробітників до виконання закритих робіт; допуск співробітників кафедр до друкованих документів при першому відділі ДДУ; відрахування студентів від участі в роботах із секретних госпдоговірних тем; зниження форми допуску.

Р-2322 «Вольнянське сільське споживче товариство Новомосковського району». 2 спр. за 1942–1943 рр. Розсекречений у 2017 р.

Виписки з протоколів нарад голів споживчих товариств; листування з Новомосковським районним споживчим товариством із питань заготівлі, виконання поставок сільськогосподарських продуктів; списки поліцейських; інвентарний опис документів Вільнянського сільського споживчого товариства за 1942–1943 рр., передрукований у 1962 р.

Р-2430 «Команда української поліції м. Кривий Ріг». 6 спр. за 1941–1944 рр. Розсекречений у 2017 р.

Листування з організаціями міста з адміністративних і господарських питань; списки поліцейських, заяви, довідки про роботу поліції. Списки поліцейських на отримання додаткового пайка. Довідки медичного огляду поліцейських. Картки на новоприбулих осіб до Кривого Рогу. Інвентарний опис документів команди української поліції м. Кривий Ріг за 1941–1944 рр.

Р-2506 «Межівська районна поліція». 5 спр. за 1941–1943 рр. Розсекречений у 2017 р.

Відомості про кількість поліцейських та їхнє озброєння, рапорти старост сільських управ і поліцейських про події в районі. Розпорядження польового коменданта про здачу військового майна, списки

співробітників поліції і залізничної охорони. Вказівки гебітскомісара районним і сільським управам про надання списків комуністів і комсомольців, звіт про роботу районної поліції за 1 квартал 1943 р., перелік поліцейських постів. Рапорти начальників поліцейських груп про втечу військовополонених під час сільськогосподарських робіт і список дільничних поліцейських. Інвентарний опис документів Межівської районної поліції за 1941–1943 рр.

Р-2574 «Дніпропетровська міська поліція». 3 спр. за 1942–1943 рр. Розсекречений у 2017 р.

Накази штадткомісара, постанови і розпорядження міськуправи і листування з фінансових питань, протоколи допитів заарештованих, щоденні і тижневі звіти про події, списки вибулих 20 вересня 1942 р. Залишки спалених документів, за підписом слідчого Бірюкова та поліцейського Харченка. Інвентарний опис документів Дніпропетровської міської поліції за 1942–1943 рр. (перероблений).

Р-2584 «П'ятихатська районна поліція». 5 спр. за 1941–1943 рр. Розсекречений у 2017 р.

Відомості про медичні інструменти, придбані у приватних осіб; анкети поліцейських. Інструкції поліцейським щодо поведінки під час нальотів радянської авіації, вказівки щодо заохочення до служби, списки української поліції району Фрізендорф, штатний розклад поліції. Особові справи та довідки поліцейських сіл Чистопіль, Жовте, Жовта Річка. Справа про поліцейського Бабенка Якова. Інвентарний опис документів П'ятихатської районної поліції за 1941–1943 рр.

Р-2645 «Синельниківське районне відділення міліції». 3 спр. за 1935–1941 рр. Розсекречений у 2017 р.

Приймально-здавальні акти мобілізаційного діловодства, акти на знищення документів тимчасового терміну зберігання. Накази НКВС і директиви відділу служби та бойової підготовки обласного управління НКВС із мобілізаційної роботи. Акти приймання-передавання справ, перевірки мобілізаційної готовності та таємного діловодства, описи документів, що підлягають знищенню.

Р-2648 «Царичанське районне відділення міліції». 4 спр. за 1937–1940 рр. Розсекречений у 2017 р.

Відомості про стан агентурно-повідомної мережі, співробітники якої мобілізовані в Червону Армію. Інформація про співробітників, залишених в районному відділі міліції, розстановку агентурно-повідомного апарату в мобілізаційний період і у воєнний час, списки інформаторів, які призиваються в Червону армію по мобілізації. Директиви управління Наркомату внутрішніх справ по Дніпропетровській області про порядок оформлення особових справ, ведення спеціальної перевірки. Директиви Управління НКВС по Дніпропетровській області та інструкції мобвідділу Управління робітничо-селянської міліції по Дніп-

ропетровській області. Плани зустрічей з мережею інформаторів по району, графік явок інформаторів.

Р-3101 «Дніпропетровський обласний відділ народної освіти». 27 спр. за 1953–1962, 1964 рр. Розсекречений у 2017 р.

Річний ліміт охорони. Розпорядження Міністерства харчової промисловості УРСР про списання вартості зруйнованих і знищених ворогом матеріальних цінностей. Вказівки Міністерства протиповітряної оборони. Описи продовольчих товарів, складені Дніпропетровським облуправлінням продовольчих товарів. Описи і акти на здачу та знищення документів. Програма підготовки особового складу контрольних ланок на харчових об'єктах. Річний ліміт чисельності охорони і звіт про його виконання. Рознарядка ринкових фондів хлібопродуктів. Положення про позавідомчу охорону, порядок забезпечення збереження державної таємниці. Піврічний план виробництва хлібопродуктів. Квартальні плани ринкового фонду. Перелік посад, що отримують відстрочку призову по мобілізації. Інструкція щодо захисту сировини, напівфабрикатів, продукції харчової промисловості. Річний план випуску валової продукції. Квартальні розподіли ринкових фондів. Інструкція щодо роботи із військовозобов'язаними. Про заходи щодо посилення підготовки підприємств щодо протиповітряної оборони. Перелік і кваліфікації фахівців протиповітряної оборони, яким надана відстрочка. Річний план відновлення і розвитку місцевого господарства. Програма з особового складу і вказівки щодо організації протиповітряної оборони. Річний ліміт охорони. Заходи з підготовки підприємства до роботи у зимовий період. Журнал обліку таємних видань за 1947–1961 рр. Розпорядження і вказівки щодо покращення організації та впорядкування штрафів сторожової і пожежної охорони.

Р-3233 «Криничанська районна поліція». 23 спр. за 1941–1943 рр. Розсекречений у 2017 р.

Накази начальника районної поліції про розшук і арешт комуністів, затримку невідомих осіб, перевірку документів та з інших питань. Розпорядження начальника районної поліції, списки комуністів, комсомольців, партизан, поліцейських; акти і протоколи допитів осіб, затриманих за спекуляцію. Протоколи допитів, акти обшуків. Накази начальника районної поліції про складання списків комуністів, комсомольців, арешт комуністів, охорону залізниці, заборону вільної торгівлі. Накази начальника районної поліції про збір теплих речей для німецької армії, звіти про роботу поліції, списки полонених, протоколи допитів затриманих осіб. Накази гебітскомісара, начальника районної поліції з питань поліцейської служби. Розпорядження начальника районної поліції про здачу зброї, складання списків комуністів і їх арешт, конфіскацію газет, які продаються на ринку, проведення інвентаризації майна. Розпорядження начальника районної поліції, протоколи допитів громадян,

звинувачених у вбивстві, крадіжці, пияцтві, список власників автомобілів. Накази начальника сільськогосподарського відділу. Списки поліцейських по дільницях, акти інвентаризації майна районної поліції. Вимоги райуправ про висилку поліцейських для допомоги по відправці робочих в Німеччину, розписки про прийняття заарештованих. Списки охорони залізниці, про несплату податків. Протоколи допиту затримання осіб, рапорти унтер-офіцерів про виконану роботу. Протоколи допиту і акти обшуку затриманих осіб, приймально-здавальні акти. Протоколи допиту і автобіографії затриманих осіб, списки жителів сільуправ. Заяви громадян на ім'я начальника районної поліції, прибуткові касові ордери. Баланси на зерно, фураж. Інвентарний опис документів Криничанської районної поліції за 1941–1943 рр.

Р-3235 «Громадські господарства Дніпропетровської області». 4 спр. за 1942–1943 рр. Розсекречений у 2017 р.

Список на видачу заробітної плати службовцям поліції; відомості на видачу продуктів членам господарств і прибутково-видаткові документи за січень-серпень 1942 р. Списки поліцейських, старост, колишніх куркулів, які приїхали під час окупації, військовополонених та довідки про звільнення від роботи. Списки службовців райуправи, поліції, суду та інших установ району, документи на здані сільськогосподарські продукти за 1942 р. Розпорядження райуправи на видачу продуктів, списки працівників поліції, жандармерії, робочих та службовців бюро заготівлі.

Р-3383 «Виконавчий комітет Дніпропетровської обласної ради народних депутатів, м. Дніпро». 307 спр. за 1950–1992 рр. Розсекречено на початку 2020 р.

Листування з Управлінням справами Ради Міністрів УРСР, міністерствами та центральними органами з питань земельних ділянок для спецпотреб. Документи, надіслані Радою Міністрів СРСР і ЦК КПРС (постанови, розпорядження, інформації, листування). Листування з питань репатріації та реєміграції, електрифікації, радіомовлення і зв'язку. Копії інформаційних звітів і листування з питань російської православної церкви і релігійних культів. Листування з питань сільськогосподарських робіт, розвитку тваринництва, заготівлі сільгосппродуктів і сировини, з питань землеустрою та землекористування, сільського і колгоспного будівництва, народної освіти, культурно-освітньої роботи, охорони здоров'я та соціального забезпечення, роботи органів комунального, дорожнього і автотранспортного господарств міст, районів, населених пунктів, роботи органів зв'язку, з адміністративно-судових питань, дотримання соціалістичної законності і трудового законодавства. Картки реєстрації постанов Ради Міністрів УРСР.

Р-3419 «Українська допоміжна поліція». 2 спр. за 1942 р. Розсекречений у 2017 р.

Відомості про кількісний склад української допоміжної поліції в районах, особисті анкети начальників районної поліції і їхніх заступників. Інвентарний опис документів української допоміжної поліції.

Р-3805 «Обласне управління промислових товарів». 2 спр. за 1953–1954 рр. Розсекречений у 2017 р.

Накази, директивні вказівки Міністерства легкої промисловості УРСР і листування з Головним управлінням швейної промисловості, установами та організаціями з основної діяльності та ведення таємного діловодства. Накази, директивні вказівки Міністерства промислових товарів широкого вжитку та листування з установами і організаціями з основної діяльності і ведення таємного діловодства.

Р-3973 «Дніпропетровська обласна державна адміністрація. Головне фінансове управління». 143 спр. за 1993, 1995, 1998–2001 рр. Розсекречений у 2010 р.

Накази та розпорядження облфінуправління. Плани фінансування заходів районних військових комісаріатів, роботи спецсектору. Рішення звуженого складу ЕПК. Річні звіти.

Р-4101 «Дніпропетровське обласне управління промисловості продовольчих товарів». 20 спр. за 1943–1963 рр. Розсекречений у 2017 р.

Розпорядження Міністерства харчової промисловості УРСР про списання вартості зруйнованих і знищених ворогом матеріальних цінностей. Розпорядження і вказівки про покращення організації та впорядкування штрафів сторожової і пожежної охорони. Описи і акти на здачу та знищення документів. Програма підготовки особового складу контрольних ланок на харчових об'єктах. Річний ліміт чисельності охорони і звіт про його виконання. Рознарядка ринкових фондів хлібопродуктів. Положення про позавідомчу сторожову охорону, порядок забезпечення збереження державної таємниці. Піврічний план виготовлення хлібопродуктів. Квартальні плани ринкового фонду. Перелік посад, яким встановлено відстрочки призову по мобілізації. Інструкція щодо захисту сировини, напівфабрикатів, продукції харчової промисловості. Річні плани випуску валової продукції. Журнал обліку та розподілу таємних видань.

Р-4464 «Головне планово-економічне управління Дніпропетровського облвиконкому, м. Дніпропетровськ». 6 спр. за 1985–1989 рр. Розсекречений у 2010 р.

Документи щодо узгодження розвитку виробництва області.

Р-4521 «Рада народного господарства Дніпропетровського економічного адміністративного району». 180 спр. за 1957–1962 рр. Розсекречений у 2019 р.

Акти і відбіркові списки на знищення таємних архівних справ управління гірничодобувної промисловості. Плани і листування щодо валової і товарної продукції, аналізи з реалізації продукції. Протоколи з

розгляду та затвердження технічних проєктів і кошторисів на капітальне будівництво і реконструкцію підприємств, спецоб'єктів і матеріали, пов'язані з ним. Листування з питань аварій, пошкоджень, створення безпечних умов праці і зведений звіт із травматизму. Зведені плани і звіти виробництва оборонної продукції, перспективні плани, які подаються в організацію вищого рівня. Проєкти науково-дослідних робіт з уловлювання та перероблення хімічних продуктів, звіти з них. Виробничі потужності підприємств управління машинобудування і листування щодо них. Акти про виконання мобілізаційних завдань, створення мобілізаційних потужностей та мобілізаційних резервів. Виробничі плани, плани собівартості і листування щодо них. Плани та звіти з науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт по підприємствах. Титульні списки капітального будівництва.

Р-4530 «Рада народного господарства Придніпровського економічного району, м. Дніпропетровськ». 357 спр. за 1963–1965 рр. Розсекречений у 2018–2019 рр.

Постанови, розпорядження, накази Придніпровської Ради народного господарства (ПРНГ). Протоколи і висновки щодо розгляду та затвердження проєктів і кошторисів на капітальне будівництво і реконструкцію підприємств раднаргоспу. Титульні списки капітального будівництва підприємств другого управління ПРНГ. Списки і акти на знищення архівних справ і здачу справ в архів. Річний звіт із капітального будівництва за 1963 р. другого управління ПРНГ. Річний звіт з основної діяльності та капітального будівництва. Накази і розпорядження.

Документи Управління електротехнічної промисловості: листування з Міністерством оборони СРСР, Держкомітетом при Раді Міністрів СРСР, УРСР, Держпланом СРСР і УРСР та підприємствами, залученими до виробництва різних видів оборонної продукції. Акт передавання справ таємного діловодства Запорізького раднаргоспу 3-му відділу Придніпровського раднаргоспу.

Р-4532 «Дніпропетровське обласне управління Національного банку України». 74 спр. за 1946–1992 рр. Розсекречений у 2011 р.

Зведений та додатковий річні звіти за видатками союзного бюджету. Кредитні плани Держбанку і матеріали з їх виконання. Статистична звітність контори Держбанку про стан заборгованості з короткострокових позичок Держбанку підприємств оборонної промисловості та звіти про видачу коштів на заробітну плату промисловим підприємствам.

Р-4570 «Державний трубний інститут». 7 спр. за 1962–1964 рр. Розсекречений у 2014 р.

Документи на передбачувані винаходи (заяви, описи винаходів і рішення Комітету у справах винаходів і відкриттів при Раді Міністрів СРСР). Доповідь «Виробництво труб з тугоплавких сплавів на основі

ніобію і молібдену» для обговорення на науково-технічній Раді Державного комітету Ради Міністрів СРСР із використання атомної енергії. Доповіді, що були підготовлені співробітниками УкрНДТІ на наукових конференціях і сесіях, статті для опублікування в закритих збірниках.

Р-4572 «Дніпропетровський агрегатний завод». 114 спр. за 1959, 1986–1995 рр. Розсекречений у 2014 р.

Виробничі плани. Документи з питань проєктування та реконструкції заводу. Плани фінансування і титульні списки.

Р-5330 «Дніпропетровське обласне управління хлібопродуктів». 48 спр. за 1947–1988 рр. Розсекречений у 2016 р.

Звіти про наявність та рух хлібопродуктів. Накази начальника обласного управління хлібопродуктів. Квартальні звіти обласного управління про наявність, рух і якість зерна та хлібопродуктів, інформація і листування щодо їх зберігання.

Р-6026 «Управління громадського харчування облвиконкому». 24 спр. за 1978–1989 рр. Розсекречений у 2017 р.

Накази начальника управління громадського харчування Дніпропетровського облвиконкому. Листування з питань організації фондів розподілу, інформації та донесення з питань організації громадського харчування, фондів розподілу.

* * *

Протягом 2020 р. триває розсекречення Ф. Р-3383 «Виконавчий комітет Дніпропетровської обласної ради народних депутатів» за 1950–1992 рр. Нині на розгляді залишається 190 справ. До фонду входять копії розпорядчих документів Ради Міністрів СРСР та УРСР, ЦК КПРС та КПУ, топографічні мапи, типографські видання. Листування з установами та організаціями щодо сільськогосподарських робіт, розвитку тваринництва, заготівлі сільськогосподарських продуктів та сировини, з питань землеустрою та землекористування, сільського та колгоспного будівництва, статистичні довідки, копії інформаційних звітів щодо російської православної церкви та релігійних культів, листування з адміністративно-судових питань, дотримання соцзаконності та трудового законодавства, листування про роботу комунального, дорожнього та автотранспортного господарств міст, районів, населених пунктів, органів зв'язку. Розпорядчі документи та рішення облвиконкому. Копії інформаційних звітів головам рад у справах релігійних культів при Раді Міністрів СРСР та Раді Міністрів УРСР. У звітах міститься інформація про проведення свят «Новий рік», «Різдво», «Хрещення» та «Великдень» («Пасха») у релігійних громадах (євангельська, християнсько-баптистська та єврейська), зареєстрованих у Дніпропетровській області; про розпад католицької громади після закриття молитовного дому, щодо діяльності старообрядницьких громад. Інформація про ви-

трати громад, проведення релігійних зборів (легальних і нелегальних), кількість людей, що відвідали ці збори, їхній вік, проведення обрядів вінчання. Інформація щодо скарг релігійних громад та віруючих і їх розгляд, про збільшення релігійних громад у Дніпропетровській області у зв'язку з пом'якшенням політики уряду по відношенню до релігії та віруючих, щодо діяльності іноземних релігійних громад. Листування з адміністративно-судових питань, відмови при прийнятті на роботу достроково звільнених громадян, направлених на підприємства та будівництво, боротьбу з самогоноварінням та пияцтвом, виготовленням вогнепальної зброї. Довідки про озброєні напади на громадян, вилучення іноземної вогнепальної зброї, холодної зброї, викрадення автотранспорту, ліквідацію злочинних груп, розкрадання державного майна, злочини серед неповнолітніх, довідки про поведінку засуджених, заяви від засуджених, про боротьбу зі злочинністю.

За останні 10 років (з урахуванням першого півріччя поточного року) Держархів Дніпропетровської області провів роботу, внаслідок якої було розсекречено 1 921 справу з 27-ми фондів.

На таємному зберіганні залишилися типографські видання ЦСУ Ради Міністрів СРСР, Дніпропетровського обласного статистичного управління; листування з різними інстанціями, що включає копії розпорядчих документів Ради Міністрів СРСР та Ради Міністрів УРСР, місцевих органів влади, питання мобілізаційної роботи та спецзв'язку, рішення експертної комісії звуженого складу. Також залишаються справи з копіями розпорядчих документів колишнього СРСР (Ради Міністрів СРСР, Ради Міністрів УРСР, ЦК КПРС, КПУ, ВРНХ СРСР та РНХ УРСР). Ці документи таємного фонду складають 0,1% від загальної кількості документів, що зберігаються в архіві.

Основною проблемою залишається удосконалення механізму розсекречення. Відповідно до Ст. 13 Розділу II Закону України «Про державну таємницю»⁵, «Строк, протягом якого діє рішення про віднесення інформації до державної таємниці, встановлюється державним експертом з питань таємниць з урахуванням ступеня секретності інформації, критерії визначення якого встановлюються Службою безпеки України, та інших обставин. Він не може перевищувати для інформації зі ступенем секретності «особливої важливості» – 30 років, для інформації «цілком таємно» – 10 років, для інформації «таємно» – 5 років». На нашу думку, документи, щодо яких сплинув передбачений 30-річний строк давнини, повинні бути розсекречені автоматично. Проте архіви змушені проводити формальну процедуру розсекречування, складати розгорнуті переліки документів, розшукувати державних експертів за

⁵ Про державну таємницю : Закон України від 21 січ. 1994 р. № 3855-ХІІ [редакція від 15 серп. 2020 р.]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text> (дата звернення: 12.06.2020).

напрямами діяльності. Все це ускладнює механізм зняття грифів і, як наслідок, призводить до гальмування всього процесу розсекречування.

REFERENCES

1. Pro derzhavnu taiemnytsiu: Zakon Ukrainy vid 21 sichnnia 1994 r. № 3855-XII [redaktsiia vid 15 serpnia 2020 r.] [On national security information: Act of Ukraine on 21 January 1994 № 3855-XII (edition dated 15 August 2020)]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>. [in Ukrainian].
2. Pro dostup do arkhiviv represyynykh orhaniv komunistychnoho totalitarnoho rezhymu 1917–1991 rr.: Zakon Ukrainy vid 9 kvitnia 2015 r. № 316-VIII [On the access to archives of the representative bodies of Communist totalitarian regime in 1917–1991: Act of Ukraine on 9 April 2015 № 316-VIII]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/316-19#Text>. [in Ukrainian].
3. Zvorsky, S. & Khrystova N. (Comps.), Boriak, H. (Ed.) (2009). *Reiestr rozsekrechenykh arkhivnykh fondiv Ukrainy: mizharkhiny dovidnyk. Rozsekrecheni arkhivni fondy Derzhavnoho arkhivu v Avtonomnii Respublitsi Krym, derzhavnykh arkhiviv oblastei Ukrainy, mist Kyieva i Sevastopolia. Derzhavny arkhiv v ARK, Derzhavny arkhiv Vinnytskoi oblasti, Derzhavny arkhiv Volynskoi oblasti, Derzhavny arkhiv Dnipropetrovskoi oblasti, Derzhavny arkhiv Donetskoi oblasti, Derzhavny arkhiv Zhytomirskoi oblasti, Derzhavny arkhiv Zakarpatskoi oblasti, Derzhavny arkhiv Zaporizkoi oblasti, Derzhavny arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti, Derzhavny arkhiv Kyivskoi oblasti, Derzhavny arkhiv Kirovohradskoi oblasti* [Register of declassified archival fonds of Ukraine: interarchival guide. Declassified archival fonds of the State Archives of the Autonomous Republic of Crimea, state archives of Ukrainian regions, Kyiv and Sevastopol. State archives of the Autonomous Republic of Crimea, Vinnitsia, Volyn, Dnipropetrovsk, Donetsk, Zhytomyr, Zakarpattia, Zaporizhia, Ivano-Frankivsk, Kyiv and Kirovohrad regions] (vol. 2). Kyiv. [in Ukrainian].

Nina Kistruska

Chief Researcher,

State Archives of Dnipropetrovsk Region

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5816-9082>

Inessa Chub

Chief specialist responsible for regime-secret work,

State Archives of the Dnipropetrovsk region

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7283-5379>

DECLASSIFICATION OF DOCUMENTS IN THE STATE ARCHIVES OF DNIPROPETROVSK REGION

Abstract. The purpose of the publication is to cover the work on declassification of documents in the State Archives of Dnipropetrovsk Region; to reveal the composition and content of declassified documents, to focus on their

significant information potential for studying the history of the region. **The research methodology** is based on methods of analysis, detailing and generalization. The structural method is also used. **Scientific novelty.** The documents declassified in the period from 1989 to 2009 were included in the first book of the 2nd volume of the interarchival directory «Register of declassified archival fonds of Ukraine», prepared by the State Committee of Archives of Ukraine and the Ukrainian Research Institute of Archival Affairs and Records Keeping. Over the past 10 years, in order to declassify and reduce the degree of secrecy of documents in the State Archives of Dnipropetrovsk Region 1 921 cases from 27 fonds that were in special storage were reviewed. The documents of these fonds are described and are a supplement to the previously issued Register. Their introduction into scientific circulation will enable comprehensive coverage of economic, technical, scientific, spiritual and cultural development of the region. **The conclusions** set out the main problems that hinder the process of declassification of documents. The documents of the secret fond make up 0.1% of the total number of documents stored in the State Archives of Dnipropetrovsk Region. The main problem remains the improvement of the declassification mechanism. Documents in respect of which the 30-year statute of limitations provided by the Law of Ukraine «On State Secrets» has expired must be declassified automatically. However, the archives are forced to carry out a formal declassification procedure, compile detailed lists of documents, and search for state experts in their areas of activity. All this complicates the mechanism of removal of vultures and, as a consequence, leads to inhibition of all process of declassification.

Key words: archive; archival fonds; declassification.